

В рамках ПК ТК 190 створено більше 20 РГ, які очолюються фахівцями Франції, Великобританії, Німеччини, Угорщини, Італії, Нідерландів, Польщі, які розробляють стандарти з конкретних питань. До складу ТК 190 входять 21 країна активні члени (Р-члени) і 38 країн – пасивних членів (О-члени). ТК 190 розроблено і впроваджено біля 30 міжнародних стандартів, які встановлюють терміни та визначення, різноманітні методи визначення окремих домішок у ґрунті. [6, с.55]

Висновки. Лише виконання вимог міжнародних стандартів, які регламентують різноманітні методи визначення інгредієнтів у повітрі, воді та ґрунті, дозволить досягти можливості міжнародної порівнювальності отриманих результатів аналітичних вимірювань і, відповідно, достовірної оцінки антропогенного впливу на довкілля. Створення та впровадження міжнародних екологічних стандартів – це результат великої необхідності вирішення проблеми світового рівня: викиди в атмосферу, забруднення річок і водойм тощо не обмежуються територією лише однієї країни. Міжнародні екологічні стандарти повинні визначатись методами створення та забезпечення функціонування систем екологічного управління на підприємствах і організаціях, вимоги до таких систем, повинні бути встановлені екологічним аудитом або спеціальними органами (фахівцями) які розробляють різноманітні стандарти з вирішення конкретних екологічних питань, що регулюють систему моніторингу навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Зеркалов Д.В. Екологічна безпека: управління, моніторинг, контроль / Д. Зеркалов // [Посібник.] – К.: КНТ, Дакор, Основа, 2007. – 412 с.
2. Про відходи: за станом на 01.01.2011 / Верховна Рада України; Закон від 05.03.1998 № 187/98 – ВР. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
3. Законодавство європейського союзу у сфері охорони навколишнього середовища: навч. посіб. / [Ю.С. Голик, А.В. Войтенко, О.Е. Ілляш та ін.]. – Полтава: Вир. "Оріяна", 2009. – С. 106–146.
4. Руководство по контролю загрязнения атмосферы РД 52.04.186-89. – М.: Гос. ком. СССР по гидрометеорологии, Минздрав СССР, 1991. — 684 с.
5. Якість вимірювань складу та властивостей об'єктів довкілля та джерел їх забруднення / Під ред. В.Ф. Осики, М.С. Кравченко. – Київ, 1997. – 663 с.
6. Зеркалов Д.В. Види, джерела та наслідки забруднення навколишнього середовища./ Д.Зеркалов // Кн.-4 – К.: – Науковий світ, 1999. – С. 55–72.
7. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2010 році. – Київ: Вид-во Раєвського, Мінекоресурсів, 2010. – 184 с.

УДК 330.340.1

КУНДИРЕВИЧ В.П.,
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет ім. В. Гетьмана»,
пошукач кафедри міжнародного менеджменту

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ

Анотація. *Визначено принципові напрями, варіанти і сценарії реінституціоналізації в процесі формування нової глобальної системи управління.*

Ключові слова: національна держава, світовий уряд, управління, трансформація, наднаціональна інституційна структура, глобальна архітектура.

Аннотация. *Определены принципиальные направления, варианты и сценарии реинституционализации в процессе формирования новой глобальной системы управления.*

Ключевые слова: национальное государство, мировое правительство, управление, трансформация, наднациональная институциональная структура, глобальная архитектура.

Annotation: *Basic directions, options and scenarios of reinstitutionalization in a process of new governance system shaping were identified.*

Key words: nation state, world government, governance, transformation, overnational institutional structure, global architecture.

Вступ. Наприкінці ХХ — початку ХХІ ст. контури створюємої загальносвітової системи управління й контролю, можна представити у такій спосіб. У центрі системи перебуває унікальна за своїм статусом ООН, очолювана Радою Безпеки й оточена міжнародними структурами (МВФ, ВБ, СОТ, МОП), що визначають напрями розвитку сфер міжнародної економічної діяльності. Крім того, в останні десятиріччя, нарівні з подібними органами виникла свого роду парapolітична глобальна структура, альтернативна національним державам. Вона тлумачилася по-різному: то як регулюючий правила поведінки на планеті міжнародний, то як транснаціональна

олігархічна влада, що діє на основі розгалуженої системи ТНК і ТНБ. Крім цього до кінця ХХ ст. усе більш чітко вимальовувалися зачатки стійкого організму світової олігархії у вигляді об'єднання транснаціональної еліти й сформування специфічної «давоської культури».

Беручи до уваги розрив між стрімким ходом економічної глобалізації й досить слабким, і в наслідок цього неефективними зусиллями держав щодо створення погодженої політичної системи її регулювання, а також відштовхуючись від твердження про те, що міжнародні інститути також не в змозі створити умов для сталого, збалансованого й паритетного розвитку для всіх без винятку суб'єктів міжнародних відносин ми і доходимо висновку про те, що одним із найважливіших завдань, які постають перед світовою громадськістю, є побудова такої міжнародної регулюючої архітектури яка б забезпечила безкризовий, стабільний й, найголовніше, загальнопланетарний соціально-економічний розвиток.

Постановка задачі. Зауважимо, що проблема зниження дієздатності національних держав у сфері вирішення економічних завдань, пов'язана зі зростанням господарської взаємозалежності, проте в даний час, більшість запропонованих раніше концепцій управління міжнародною економічною системою вже не можуть розглядатися як серйозні альтернативи існуючому стану речей [1; 66].

Результати. Отже, до теперішнього часу, у світовій політичній думці сформувалося кілька основних концепцій щодо можливої організації глобального регулювання.

1. «Світовий уряд». Найбільш стара футурологічна ідея (досліджена в т.ч. і Кантом) і різним аспектам якої присвячено чимало робіт. Фактично, концепція «світового уряду» є збільшеною моделлю національної держави, керівництво якої вирішує поточні внутрішньополітичні завдання вже не на національному, а на глобальному рівні.

2. Трансформація існуючої системи ООН. Тут є два основних шляхи. Один - поступове підвищення рівня легітимності Ради Безпеки ООН і рівня його ефективності. Інший варіант – більш радикальний. У ньому виділяють дві складові: перетворення існуючої Ради Безпеки ООН роду квазі-уряд у свого уряд, а Генеральної Асамблеї ООН — у квазі-парламент. Потрібно зазначити, що така форма глобального управління знаходить більше прихильників, «світового уряду» як така. Однак й її відрізняє вузько-етатистський підхід, що зводить глобальне співтовариство до чітких меж держави.

3. Політичне управління глобальним розвитком. Відповідно до цієї концепції провідні політичні актори будуть «відштовхувати» глобалізацію в потрібне русло й вирішувати глобальні проблеми, що виникають, вузьким колом «гравців». Ними можуть бути, за різних обставин, або домінуюча у світі супердержава, або конгломерат великих держав інституційно-оформлений у межах групи «G-20» або ж іншої структури).

4. Корпоративне глобальне управління. У цьому випадку до колективних зусиль для вирішення глобальних проблем і планування глобального розвитку приєднуються й найбільш значимі приватні актори (найбільші транснаціональні корпорації, дні неурядові організації тощо) [2].

Відзначимо також, що активне формування світової суспільної думки з даних питань є одним із завдань для багатьох міжнародних організацій таких, як ООН, МОП тощо. Це досягається у т.ч. шляхом регулярної публікації спеціальних доповідей, в яких, по-перше, дається докладний огляд стану проблеми, а по-друге, пропонуються концептуальні шляхи для її вирішення.

Таким чином, формується глобальна суспільна думка відносно ключових глобальних проблем і висуваються концепції щодо їх вирішення на глобальному рівні.

Продовжуючи розгляд передумов формування нової наднаціональної інституціональної структури, відзначимо, що в цей час процес глобального регулювання відрізняється географічною незбалансованістю, асиметрією у прийнятті рішень й у розподілі їхніх результатів. Домінуюче положення при його здійсненні займають провідні в економічному й політичному відношенні країни. Більшість же малих і бідних країн, що розвиваються, практично не беруть участі в глобальному регулюванні й скоріше, є лише його об'єктом, і, як наслідок, існуючі інституціональні механізми глобального регулювання (насамперед, у фінансово-економічній сфері) не є представницькими у світовому масштабі.

Аргументом на користь необхідності радикальних змін подібної системи глобального управління, що функціонує в руслі концепції уніполярності, є її ймовірна нестійкість у довгостроковому періоді. «Ядро» найбільш потужних союзних держав, що поширює норми й принципи поведінки на увесь світ (це може відбуватися або під гаслом «проекції стабільності», або «проекції сили») забезпечить більш гомогенне й, можливо, більше ефективне глобальне управління у короткостроковій перспективі. Але з часом кристалізація уніполярності закладе основи для потенційного конфлікту між «полюсом» і периферією. А це протиріччя може рано чи пізно призвести до вибуху всієї системи глобального управління й підірвати світову стабільність, наразивши планетарне співтовариство на небачений цивілізаційний конфлікт.

Розглядаючи передумови створення регулятивних структур нового світового порядку, не можна залишити без уваги ймовірні перешкоди, що встають на шляху формування в майбутньому нової наднаціональної регулюючої архітектури, так само як і бар'єри, що стримують прийняття світовою громадськістю концепції глобального управління й глобального уряду, як органа-осередку планетарної влади. Також треба виділити острах перед визначеністю, острах перед можливою втратою керованості в глобальному масштабі.

Це почуття остраху перед «світовим урядом» у ряді країн пов'язане з відчуттям того, що глобальне управління буде американо-центристським, і що широко розповсюджені дискусії про нього є лише залученням більш слабких держав у свідомо невігідну їм угоду. Треба сказати, що подібні побоювання не є необгрунтованими.

ними, і ті принципи, на яких сформовані основні наднаціональні структури, не повинні бути закладені в майбутню основу вищого світового органу управління.

Іншим серйозним побоюванням щодо прийняття моделі глобального управління є не безпідставна думка про те, що можливий глобальний уряд буде таким же непрозорим й не публічним у своїй роботі, як і сучасні міжнародні регулювальні органи.

Буде неправильно, якщо ми не відзначимо в якості одного з найважливіших факторів, що стримує розвиток і, тим більше, імплементацію концепції глобального управління небажання змінити існуючу конфігурацію сил на планеті на користь тих, чії позиції зараз є наймогутнішими щодо прийняття глобальних рішень. Очевидно, що в процесі побудови структур світового управління нового типу, політичний вплив і вага найбільших постіндустріальних держав зазнає неповоротних змін убік передачі свого монопольного права управляти долею планети значній кількості країн світу, що розвиваються. Безсумнівно така перспектива не приваблює стратегів країн Півночі й вони протягом тривалого періоду часу будуть провадити заходи, що стримуватимуть становлення нового, більш справедливого й паритетного світового порядку.

Ще одним, не останнім за своїм значенням, побоюванням у зв'язку з майбутнім, неминучим реформуванням і розширенням структури наднаціонального управління є фобія обмеження функцій і втрати суверенітету національними державами, що будуть змушені поступитися рядом своїх повноважень на користь органів наднаціонального.

Відгукуючись на побоювання квазінаціоналістів, звернемося до відомого політолога й соціолога А. Етціоні, котрий переконаний у тім, що національний суверенітет або самовизначення не слід сприймати як щось недоторканне, оскільки суверенна держава виникла й зміцнилася в особливих історичних умовах, що відійшли в минуле. За його словами, невдача колишніх спроб розпочати формування світового уряду не може служити виправданням для відмови від повернення до обговорення даної проблеми. Неможливо жадати від національної держави вирішення глобальних проблем, що виникають і примножуються, «нескінченно підстьобуючи стару шкапу» [8; 111].

Ймовірно, варто додати, що концепція глобального управління в кожному з наведених його видів не допускає, що національна держава, як регулюючий механізм внутрішньодержавних і міжнародних відносин, віджила свій вік. Вона збережеться ще надовго, але вже не із ролі всевладного й суверенного вершителя долі своєї національної економіки, а в якості однієї з ланок багатоярусного механізму, що все більше ускладнюється та регулює глобальні економічні й інші відносини [9; 5].

Висновки. У продовження дискусії щодо причин побоювань, висловлюваних у зв'язку з формуванням структур наднаціонального управління, а також стосовно аргументів, що свідчать користь необхідності його якнайшвидшого становлення, відзначимо, що механізм процесу прийняття рішень у майбутній системі глобального управління може принципово не відрізнятися від механізму, сформованого зараз. Мова йде, насамперед, про те, коли на глобальному рівні приймаються правові й політичні документи, які потім шляхом їхнього визнання державами (через ратифікацію або як політичне керівництво до дії), імплемнтуються ними в національні правові структури та правову практику. Таким чином, глобальні норми реалізуються у світі через сукупність національних інститутів. Оскільки такий спосіб їхнього втілення в життя залежить, насамперед, від бажання держав, які на сьогоднішній день вільні у своєму виборі: підписувати й ратифікувати їм той чи інший документ або ні, голосувати «за» або «проти» тої чи іншої резолюції; то майбутнє глобальне управління, як таке, не буде можливим без такої трансформації міжнародно-правового режиму, у якому акцент робився б не на суверенітеті держав, а на їхній глобальній відповідальності й, більше того, на їхній підпорядкованості інститутам глобального управління.

Потрібно зазначити, що, на нашу думку, одним із найбільш раціональних, доцільних і можливих до здійснення сценаріїв буде такий, при якому центром формування архітектури нового глобального світового порядку залишиться ООН. Набагато простіше (якщо подібне визначення взагалі доречно при згадуванні про побудову глобальної архітектури) реформувати навіть радикально існуючі інститути, ніж досягти акумуляції такої політичної волі й енергії народів, яка б дала змогу створити нові органи управління, що перевершували б у своїй ефективності ті, що існували раніше. Такої ж точки зору дотримується й уже згадуваний нами А. Етціоні, котрий вважає що всесвітнє суспільство повинно створюватися на базі радикально трансформованої ООН, а об'єднання регіонального рівня, тобто, на думку автора, близько 20 регіональних співтовариств, об'єднаних у ряд трансрегіональних організацій під керівництвом к органів влади й глобального цивільного суспільства, повинні стати перехідним етапом для створення такої глобальної влади [8; 114].

Додамо, що ООН глобальна й універсальна за своїм складом, до неї входить близько 200 держав, з ООН співробітничать найбільш значимі НУО, і крім того ООН є ядром родини спеціалізованих міжнародних організацій, що охоплюють найважливіші сфери життєдіяльності людства в епоху глобалізації.

Слід також зазначити, що особливу роль у створенні системи глобального управління ряд авторів, у тому числі й професор колумбійського університету Джагдіш Бхагваті, вбачають в об'єднанні зусиль урядів, міжнародних організацій, корпорацій і вчених вважаючи, що глобалізація з «людським обличчям» можлива тільки за умов приділення більшої уваги світовій громадськості до неурядових організацій [3; 491].

Розглянувши, напрацьовані світовим ученим співтовариством, ідеї про конфігурацію в майбутньому структури світового управління, не можна не згадати й про те, що, думку тих же представників сучасної наукової думки, одним зі слабких місць пошуку ефективних структур глобального управління, є підхід «пошуку під ліхтарем».

Мова йде про те, що фахівці використовують уже готові концепції (або вже наявні методологічні підходи для розроблення нових концепцій) замість того, щоб критично переглянути свій концептуально-методологічний інструментарій і звернутися до нових підходів, застосування яких зробило б аналіз і рекомендації більш реалістичними.

До таких підходів, що піддаються критиці авторитетними представниками наукової громадськості, можна віднести також і один із пропонованих варіантів механізмів, здатних, на їхню думку, істотно просунути по шляху створення «глобальної керованості» і в такий спосіб направити процес глобалізації в конструктивне русло. Таким є проект відомого британського соціолога, директора Лондонської школи економіки й політик Ентоні Гідденса. Він стверджує, що ефективна система глобального управління (global governance) могла б бути створена приблизно за тією ж схемою, що покладена в основу політичних інститутів Європейського союзу: представницький орган (парламент) адміністративний (комісія) і міжурядовий орган (рада міністрів), а також повноважний міжнародний суд. «Такого роду система інститутів на глобальному рівні, – пише він, – безумовно, відрізнялася б по своїй ролі й функціям від існуючих нині інститутів ЄС. Наприклад, СОТ, МВФ і Всесвітній банк могли б бути об'єднані в один орган управління (щось на зразок Комісії ЄС), тоді як ООН розділений на парламент і раду. Організація економічного співробітництва й розвитку могла б бути розширена до світового рівня, поглинувши Європейський союз і підсилити свої прерогативи до прерогатив нинішнього ЄС» [7; 145-147]. Запропонована система, вказує Е. Гідденс, забезпечила б не тільки керованість на глобальному рівні, а й експансію космополітичної демократії як умови для ефективного регулювання світовою економікою та переходу в наступ на глобальну економічну нерівність і контроль за екологічними ризиками.

До подібних проектів можна віднести також й ініціативу, запропоновану авторами «Гуманістичного маніфесту 2000», щодо створення всесвітнього органу управління, що представляв би народи світу, а не держави. «Щось на кшталт Всесвітнього парламенту, який обирається населенням країн світу. Можливо, це буде двопалатний парламент, що координуватиме свою діяльність і рішення, що приймаються з ООН, роль і прерогативи якої можуть розширені й посилені» [4; 435].

Виникнення нової глобальної архітектури, що відображає прагнення до всебічного паритетного розвитку всіх країн світу, є можливим за умови активного формування світової суспільної думки щодо злободенних проблем, хвилюючих все людство, як за допомогою підготовки спеціальних матеріалів, що обґрунтовують необхідність її створення так і за умови постійного підкреслення гостроти даного питання на всіляких світових форумах і асамблеях. Не останню роль під час формування у свідомості світової громадськості ідеї щодо необхідності створення нової, соціально орієнтованої системи глобального управління, повинні відіграти різні неурядові організації (кількість яких постійно збільшується та на початок 2001 року складала 37 281, що співробітничать із офіційними провладними й існуючими наднаціональними структурами).

Відзначаючи також, що незважаючи на існування точки зору про те, що теза щодо глобального уряду — будь то у варіантах, що відображають інтереси економічно розвинених країн (де на його роль у різний час претендували «G-20», структури ОЕСР і МВФ), або у варіанті країн, що розвиваються, — протягом останніх десятиліть втратив свою привабливість, нам не представляється можливим справедливий соціально-економічний розвиток і мирне співіснування всіх країн світу без значного розвитку наднаціональної інституціональної архітектури.

Список використаних джерел:

1. 1. Афонцев С.А. Проблема глобального управления мирохозяйственной системой: теоретические аспекты / С.А. Афонцев // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – №5. – С. 65-70.
2. 2. Барабанов О. Н. Глобальное управление как тема для научного анализа [Електронний ресурс] / О.Н. Барабанов // Антиглобализм и глобальное управление. http://globalanti.rami.ru/reports.php?cat_id=31&doc_id=13. р.
3. Бхагвати Дж. В защиту глобализации // Дж. Бхагвати. пер. с англ. под ред. В.Л. Иноземцева. – М.: Ладомир, 2005. – 448 с.
4. Горбачев М.С. и др. Грани глобализации: Трудные вопросы современного развития / Горбачев М.С. – М.: Альпина паблишер, 2003. – 592 с.
5. Глобальна економіка: методологія системних досліджень: Монографія. – К.: КНЕУ, 2006. – 248 с.
6. Кальченко Т.В. Глобальна економіка. Навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2009. – 364 с.
7. Колодко Гжегож В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн / В. Гжегож Колодко, - К. : Основні цінності, 2002. – 248 с. В1 Global Policy Forum. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.globalpolicy.org/ngos/role/intro/growth2000.htm>.
8. Стрежнева М. О Франкенштейне и мировом правительстве / М. Стрежнева // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – №5. – С. 109-114.
9. Шишков К.В. Глобализация – враг или союзник развивающихся стран? /Шишков К.В. // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – №4. – С. 3-14.